

รูปแบบการจัดการความรู้การเลี้ยงปลาในบ่อดินที่ประสบความสำเร็จ ในจังหวัดอ่างทอง

Successful model of knowledge on fish farming management in
earthen ponds at Angthong province

กฤตภาส สุขะชีวานนท์^{1*}
Chrittapas Sukhachiwanon^{1*}

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการความรู้ของเกษตรกรเลี้ยงปลาในบ่อดินที่ประสบความสำเร็จ จังหวัดอ่างทอง 2) ศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จตามมาตรฐานกรมประมง (GAP) และเกณฑ์การประกวดเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ 3) ศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลส่วนบุคคลกับปัจจัยการผลิตในการเพาะเลี้ยงปลาในบ่อดินตามมาตรฐาน GAP กับเกณฑ์การประกวดเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ และสร้างรูปแบบการเลี้ยงปลาในบ่อดินที่ประสบความสำเร็จในจังหวัดอ่างทอง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นเกษตรกรเลี้ยงปลาในบ่อดินจังหวัดอ่างทอง จำนวน 300 ราย เก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามและใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การวิเคราะห์ความแปรปรวน (one-way ANOVA) และค่าสถิติ t-test การสัมภาษณ์เชิงลึกและกรณีศึกษาในกลุ่มผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง ร้อยละ 55.3 มีอายุ 51-60 ปี ร้อยละ 36.3 มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 71.0 2) ปัจจัยที่ส่งผลให้ประสบความสำเร็จตามมาตรฐาน GAP อยู่ในระดับมาก 3) องค์ประกอบที่ส่งผลให้ประสบความสำเร็จตามเกณฑ์การประกวดเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติอยู่ในระดับมาก 4) ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ข้อมูลส่วนบุคคลที่แตกต่างกันส่งผลต่อองค์ประกอบความสำเร็จแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากข้อค้นพบในงานวิจัยได้รูปแบบการจัดการความรู้การเลี้ยงปลาในบ่อดินที่ประสบความสำเร็จในจังหวัดอ่างทองตามรูปแบบ CHRIT model คือ C=chooses (การคัดเลือกปัจจัยการผลิต), H=handle (การจัดการฟาร์ม), R=relation (ความสัมพันธ์กับชุมชน), I=idea (ความคิดริเริ่มนวัตกรรม), T=tacit knowledge (ความรู้ในตัวเกษตรกร)

คำสำคัญ: มาตรฐานการปฏิบัติทางประมงที่ดี (จีเอพี) มาตรฐานชั้นปลอดภัย (เอสแอล) เกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ กฤต โมเดล

¹ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาการจัดการความรู้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

¹ Master Degree of Science in Knowledge Management, Graduate School, Suan Dusit Rajabhat University

* Corresponding author. E-mail: adul_koo@hotmail.com

Abstract

The objectives of the study were 1) to study the knowledge management of fish farmers raising professionals in successful earthen pond in Angthong, 2) to compare the factors effecting the success of good agriculture practices (GAP), and 3) to compare the elements of the persons with inputs in fish farming management in the earthen pond and to study relationships between soil factors according to GAP on the basis of national outstanding farmer contest that resulted in successful farmers and initiate successful model of fish farming management in earthen ponds in Angthong.

The 300 fishing farmers in Angthong were used to be the samples. The statistics used to analyze the data were percentage, frequency, mean, standard deviation (S.D.), one-way ANOVA, t-test, depth-interview and focus group. It was found from the study that, 1) the respondents are 300 fishing farmers, most 55.3 percent of respondents are females at 55.3 percent, 36.3 percent are 51-60 years old at people 36.3 percent, 71.0 percent educated from elementary education at 71.0 percent, which are successful in Angthong at a high level. 2) The factors that result in successful according to GAP in the farmers' practices raise fish in ponds in overall aspects is at a high level. 3) The elements on the basis of national outstanding farmer overall aspects are at a high level, and 4) hypothesis testing indicated that the personal information affected the elements of GAP and the contest farmers national award in differences differentat significance level of .01.

From the findings of this study, successful model of knowledge on fish farming management in earthen ponds in Angthong is as CHRIT model : C=chooses, H=handle, R=relation, I=idea and T=tacit knowledge.

Keywords: good aquaculture practices (GAP), safety level (SL), farmers national award, CHRIT mode

บทนำ

วิสัยทัศน์จังหวัดอ่างทอง ปี 2555 อ่างทองเมืองน่าอยู่ แหล่งผลิตอาหารปลอดภัย ในพื้นที่จังหวัดมีแม่น้ำไหลผ่าน 2 สายและระบบชลประทานทั่วถึงทุกพื้นที่จึงทำให้จังหวัดอ่างทองเป็นพื้นที่เหมาะสมกับการเกษตรต่างๆ ด้านที่เน้นในเรื่องการผลิตอาหารปลอดภัยด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในรูปแบบต่างๆ ทั้งในบ่อดินและในกระชังโดยเฉพาะการเลี้ยงปลาในบ่อดินนั้น จังหวัดอ่างทองมีเกษตรกรที่เลี้ยงปลาในบ่อดินที่ขึ้นทะเบียน ปี 2555 มีจำนวน 1,200 ราย (กรมประมง, ศูนย์สารสนเทศ, 2550) ซึ่งได้รับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางประมงที่ดีสำหรับการเพาะเลี้ยงปลาในบ่อดิน (good aquaculture practices: GAP & safety level) (สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, 2552)

การเลี้ยงปลาในบ่อดินให้ประสบความสำเร็จ

เป็นรูปแบบการเลี้ยงที่นิยมกันมาก ซึ่งเลี้ยงได้ทั้งปลากินพืชและปลากินเนื้อ ตามความต้องการของเกษตรกร และการเลี้ยงปลาในบ่อดินมีพื้นที่ขนาดเล็กจนถึงขนาดใหญ่ ตั้งแต่ 0.5 ไร่ขึ้นไปถึง 100 ไร่ หรือมากกว่านั้น และมีระบบการเลี้ยงปลาตามความรู้ของเกษตรกร ทำให้เกษตรกรที่เลี้ยงปลามีรายได้จากการประกอบอาชีพ แต่อย่างไรก็ตามการเลี้ยงปลาในบ่อดินให้ประสบความสำเร็จนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้าน ได้แก่ ความรู้และองค์ความรู้ด้านการเลี้ยงปลา เช่น การเตรียมบ่อ เตรียมพันธุ์ปลา อาหารปลา เป็นต้น และนอกจากนั้นยังมี ปัจจัยภายนอก สิ่งแวดล้อมต่างๆ และการปฏิบัติตามมาตรฐานอาหารปลอดภัย ซึ่งเกษตรกรผู้ผลิตจะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนดเพื่อพัฒนาสู่ความสำเร็จ

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ การเลี้ยงปลาในบ่อดิน เป็นอาชีพของเกษตรกรด้านประมงส่วนใหญ่ของจังหวัดอ่างทอง และมีเกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จ สร้างรายได้ให้กับครอบครัวและประเทศชาติ แต่ยังคงขาดข้อมูลปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเลี้ยงปลาในบ่อดิน และจะได้นำไปเผยแพร่ให้เกษตรกรและผู้สนใจรับทราบ และนำไปปฏิบัติได้ ผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญจึงได้ทำการศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ของเกษตรกรเลี้ยงปลาในบ่อดินที่ประสบผลสำเร็จ และปัจจัยใดบ้างตามมาตรฐานกรมประมง (good aquaculture practices: GAP) และเกณฑ์การประกวดเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ (ชวนพิศ และคณะ, 2555) ส่งผลให้เกษตรกรประสบผลสำเร็จและรูปแบบการเลี้ยงปลาในบ่อดินที่ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างไร จนได้รูปแบบการจัดการความรู้การเลี้ยงปลาในบ่อดินที่ประสบผลสำเร็จในจังหวัดอ่างทอง

วัตถุประสงค์

- 1) ศึกษาการจัดการความรู้ของเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพการเลี้ยงปลาในบ่อดิน ที่ประสบผลสำเร็จในจังหวัดอ่างทอง
- 2) ศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จตามมาตรฐานกรมประมง (GAP) และเกณฑ์การประกวดเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ
- 3) ศึกษาเปรียบเทียบองค์ประกอบบุคคลกับปัจจัยการผลิตในการเพาะเลี้ยงปลาในบ่อดิน และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเลี้ยงปลาในบ่อดินตามมาตรฐาน (GAP) กรมประมงกับ เกณฑ์การประกวดเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ ที่ส่งผลให้เกษตรกรประสบความสำเร็จและสร้างรูปแบบการจัดการความรู้การเลี้ยงปลาในบ่อดิน ที่ประสบผลสำเร็จในจังหวัดอ่างทอง

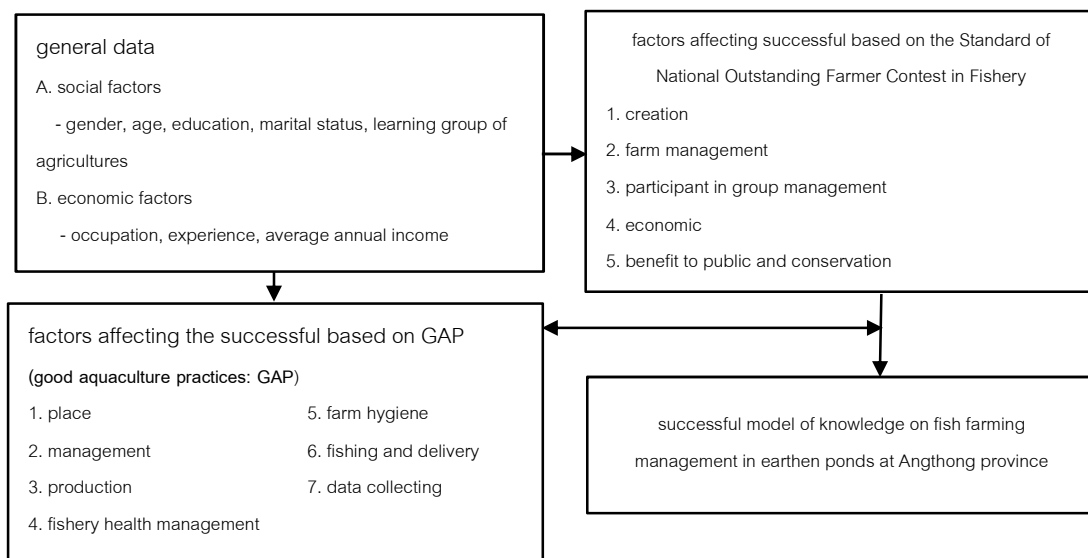

Figure 1 Conceptual framework.

วิธีการศึกษา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ประชากรจากหน่วยวิเคราะห์ ซึ่งศึกษาจากเกษตรกรที่ประกอบอาชีพเลี้ยงปลาในบ่อดินในจังหวัดอ่างทอง ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกร กับสำนักงานประมงจังหวัดอ่างทอง ในปี 2555 จำนวน 1,200 คนกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ผู้วิจัยกำหนดตัวอย่างคำนวณโดยวิธีของ Toro Yamane ($n = N/1 + N2$) $N = 1,200$ หลังจากนั้นจึงสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย simple random จากเกษตรกรที่ประกอบอาชีพเลี้ยงปลาในบ่อดินในจังหวัดอ่างทองซึ่งสามารถเก็บตัวอย่างได้จริงในการวิจัยครั้งนี้จำนวน 300 ตัวอย่างกลุ่มตัวอย่างคุณภาพเชิงลึก ผู้วิจัยสัมภาษณ์ความสำเร็จเป็นผู้จริงที่ใช้ถอดความรู้ (probing) เป็นเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จจากการเลี้ยงปลาในบ่อดิน ตามมาตรฐานกรมประมง (GAP และได้รับรางวัลเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติในจังหวัดอ่างทอง) จำนวน 3 คน

2. การเก็บและรวบรวมข้อมูล

การเก็บและรวบรวมข้อมูล งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามซึ่งผ่านการตรวจสอบความเที่ยงเนื้อหา (validity) หาค่า IOC จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.66 ขึ้นไปและตรวจสอบความน่าเชื่อถือ (reliability) หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบราช (Cronbach's alpha coefficient) ซึ่งมีค่าเท่ากับ 0.905 และนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วนคือ 1) ข้อมูลทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรที่ประกอบอาชีพ

เลี้ยงปลาในบ่อดินในจังหวัดอ่างทอง 2) แบบสอบถามที่แสดงการจัดการความรู้ และส่วนที่ 3) แบบสอบถามที่เป็นตัวแปรตามของงานวิจัย เก็บข้อมูลโดยสอบถามเกษตรกรที่ประกอบอาชีพเลี้ยงปลาในบ่อดินในจังหวัดอ่างทองแบบตัวต่อตัวในพื้นที่ โดยกำหนดเวลาและนัดหมาย ใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเป็นเวลา 3 เดือนจนได้ตัวอย่างตามจำนวน และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อประมวลเป็นองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของเกษตรกร (local wisdom) จำนวน 3 คน โดยได้นัดหมายไว้ล่วงหน้าและทำการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์โดยการเล่าเรื่อง (story telling)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยโดยนำข้อมูลจากแบบสอบถามที่เก็บและรวบรวมข้อมูลแล้วมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยโดยใช้โปรแกรม SPSS for windows การวิธีวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) และวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ที่มีแนวคิดทฤษฎี หรือหลักการที่ยอมรับเป็นฐานในการดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้

3.1 การวิเคราะห์พื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาซึ่งการวิเคราะห์ใช้สถิติพื้นฐานบรรยายเพื่อให้ทราบค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean = $\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation = S.D.) ของตัวแปร

3.2 การวิเคราะห์สถิติพื้นฐานสำหรับการทดสอบ ประกอบด้วย ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยใช้สถิติทดสอบ (t – test)

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ นำข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ที่ได้มาวิเคราะห์และจัดการสนทนากลุ่ม (focus group) เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการความรู้การเลี้ยงปลาในบ่อดิน ที่ประสบความสำเร็จในจังหวัดอ่างทอง

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

จากผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ศึกษาการจัดการความรู้ของเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพการเลี้ยงปลาในบ่อดิน ที่ประสบความสำเร็จในจังหวัดอ่างทอง ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 300 คน เป็นเพศหญิง ร้อยละ 55.3 มีอายุ 51-60 ปี ร้อยละ 36.3 มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 71.0 มีสถานภาพสมรสและอยู่ด้วยกัน ร้อยละ 72.3 มีประสบการณ์การเลี้ยงปลา 4-8 ปี ร้อยละ 37.3 ที่ประสบความสำเร็จในจังหวัดอ่างทองอยู่ในระดับมากและมีองค์ความรู้ตามมาตรฐาน (GAP) กรมประมง ทั้ง 7 ด้านในองค์ความรู้อยู่ในระดับมาก ได้แก่ เพศชาย ระดับความรู้ 3.75 มีอายุ 51-60 ปี ระดับความรู้ 3.69 มีระดับการศึกษาต่ำกว่าประถม ระดับความรู้ 3.83 มีสถานภาพสมรส โสด และหม้าย ระดับความรู้ 3.72 และมีประสบการณ์การเลี้ยงปลา 14-18 ปี ระดับความรู้ 3.76 ดัง (Table 1)

2. ศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จตามมาตรฐานกรมประมง (GAP) และเกณฑ์การประกวดเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ ตามแนวกรอบคิด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลให้ประสบความสำเร็จตามเกณฑ์มาตรฐานกรมประมง (GAP) ทั้ง 7 ด้าน คือ สถานที่จัดการทั่วไป ปัจจัยการผลิต การดูแลสุขภาพสัตว์น้ำ สุขลักษณะฟาร์ม การเก็บเกี่ยวการขนส่ง และการเก็บข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ด้านมาตรฐานกรมประมง (GAP) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลให้ประสบความสำเร็จ มีจำนวน 7 ข้อ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$, S.D. = 0.35) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับทัศนคติต่อปัจจัยที่ส่งผลให้ประสบความสำเร็จด้านการจัดการดูแลสุขภาพสัตว์น้ำมากที่สุด ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.28) รองลงมาคือด้านสถานที่อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.33) และกลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติต่อใช้ความรู้ ในด้านการเก็บเกี่ยวและการขนส่ง น้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.04$, S.D. = 0.64) ซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินการตามเกณฑ์มาตรฐาน (GAP) มีความสอดคล้องกับพัชราภรณ์ (2551) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการเลี้ยงปลาน้ำจืดตามมาตรฐานขั้นปลอดภัยของเกษตรกร ดัง (Table 2)

Table 1 Average percentage of demographic data of people who succeed in Angthong province and have knowledge based on GAP in 7 elements.

demographic data		average	1	2	3	4	5	6	7	rating
			$\bar{x}$	$\bar{x}$	$\bar{x}$	$\bar{x}$	$\bar{x}$	$\bar{x}$	$\bar{x}$	
gender	male	44.7	4.07	3.76	3.84	4.04	3.90	3.26	3.40	3.75
	female	55.3	3.88	3.74	3.76	4.00	3.84	2.86	3.15	3.60
age	below 30 years	1.3	3.81	3.75	3.62	4.15	3.88	2.92	3.55	3.67
	31- 40 years	9.0	3.90	3.81	3.78	3.86	3.52	2.90	3.10	3.55
	41- 50 years	34.7	3.90	3.76	3.87	4.02	3.74	2.98	3.23	3.64
	51- 60 years	36.3	3.91	3.85	3.81	4.01	3.84	3.04	3.34	3.69
	61- 70 years	14.3	3.85	3.78	3.87	4.02	3.74	3.06	3.20	3.65
	over 71 years	4.3	3.87	3.65	3.81	4.02	3.63	3.08	2.91	3.56
education	under primary	2.0	4.30	4.15	3.90	4.08	4.00	3.07	3.32	3.83
	primary	71.0	3.86	3.78	3.80	4.04	3.74	2.99	3.23	3.63
	high school	20.0	3.83	3.79	3.87	3.87	3.73	3.03	3.29	3.63
	diploma	7.0	4.08	3.76	3.94	4.01	3.76	3.02	3.17	3.68
marital status	single	2.7	3.94	3.81	4.00	4.05	3.88	3.08	3.25	3.72
	married and live together	72.3	3.85	3.82	3.87	4.00	3.70	2.98	3.26	3.64
	divorced	14.3	3.93	3.67	3.71	3.96	3.87	2.98	3.27	3.63
	widowed	10.7	4.13	3.79	3.70	4.11	3.96	3.23	3.09	3.72
experience in fish farming	below 3 years	3.7	4.05	3.43	3.59	4.24	3.84	3.12	3.51	3.68
	4-8 years	37.3	3.83	3.80	3.85	4.01	3.74	2.90	3.10	3.60
	9-13 years	33.7	3.85	3.82	3.85	3.95	3.65	2.90	3.22	3.61
	14-18 years	25.3	4.03	3.80	3.81	4.05	3.90	3.29	3.46	3.76

Remarks; 1=place, 2=management, 3=production, 4=fishery health management, 5=farm hygiene, 6 =fishing and delivery, 7= data collecting.

Table 2 Mean and standard deviation of factors affecting the successful based on GAP.

standard of GAP	$\bar{x}$	S.D.	rating	rank
1. place	3.96	0.33	high	2
2. management	3.74	0.34	high	5
3. production	3.80	0.34	high	4
4. fishery health management	4.02	0.28	high	1
5. farm hygiene	3.86	0.48	high	3
6. fishing and delivery	3.04	0.64	medium	7
7. data collecting	3.26	0.47	medium	6
total	3.67	0.35	high	

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลให้ประสบความสำเร็จตามเกณฑ์มาตรฐานเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขาเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดข้อคำถามจำนวน 5 ข้อ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.57$, S.D. = 0.45) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ

พบว่า ด้านบริหารจัดการฟาร์ม มากที่สุด ($\bar{x} = 3.94$, S.D. = 0.43) รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่ม ($\bar{x} = 3.72$, S.D. = 0.41) และด้านความคิดริเริ่มน้อยที่สุด ($\bar{x} = 3.16$, S.D. = 0.61) ดัง (Table 3)

Table 3 Mean and standard deviation of factors affecting successful based on the Standard of National Outstanding Farmer Contest in Fishery.

Standard of National Outstanding Farmer Contest in Fishery	$\bar{x}$	S.D.	rating	rank
1. creation	3.16	0.61	high	5
2. farm management	3.94	0.43	high	1
3. participant in group management	3.72	0.41	high	2
4. economic	3.56	0.44	high	3
5. benefit to public and conservation	3.48	0.50	high	4
total	3.57	0.45	high	

3. ศึกษาเปรียบเทียบองค์ประกอบบุคคลกับ ปัจจัยการผลิตในการเพาะเลี้ยงปลาในบ่อดิน และ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเลี้ยงปลาในบ่อดิน ตามมาตรฐาน (GAP) กรมประมงกับเกณฑ์การประกวด เกษตรกรดีเด่นแห่งชาติทั้ง 5 ด้าน ที่ส่งผลให้เกษตรกร ประสบความสำเร็จและสร้างรูปแบบการจัดการ ความรู้การเลี้ยงปลาในบ่อดิน ที่ประสบความสำเร็จ ในจังหวัดอ่างทองพบว่าการเปรียบเทียบระดับ มาตรฐาน GAP เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยปัจจัย ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเกษตรกรมีค่าเฉลี่ยด้าน สถานที่ ด้านการจัดการทั่วไป ด้านปัจจัยการผลิต ด้านการจัดการดูแลสุขภาพสัตว์น้ำ ด้านสุขลักษณะ ฟาร์ม ด้านการเก็บเกี่ยวและการขนส่ง และด้านการ เก็บข้อมูลกับ องค์ประกอบบุคคลที่มีค่าเฉลี่ยสูงคือ กลุ่มเพศชาย กลุ่มอายุ 51-60 ปี กลุ่มการศึกษา ต่ำกว่าระดับประถมศึกษา กลุ่มสภาพโสดและหม้าย และกลุ่มประสบการณ์การเลี้ยงปลา 14-18 ปี ตามลำดับ และจากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของทั้งสองกลุ่มด้วยสถิติทดสอบที (t-test) พบว่าที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มี 3 ด้าน คือ ด้านสถานที่ ด้านการเก็บเกี่ยวและการขนส่ง และด้านการเก็บ ข้อมูลส่วนที่เหลือไม่มีความแตกต่างกัน ตามลำดับ ดัง (Table 1-3)

4. จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและ องค์ประกอบที่มีคุณภาพของการเลี้ยงปลาในบ่อดิน ของจังหวัดอ่างทองในทัศนคติและการปฏิบัติของ เกษตรกรที่มีมาตรฐาน (GAP) กรมประมง และ เกณฑ์การประกวดเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขากการ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจัดพร้อมทั้งผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

(in-depth interview) จากผู้รู้ (guru) ผู้วิจัยจึงนำมา สร้างรูปแบบการเลี้ยงปลาในบ่อดินที่ประสบ ความสำเร็จในจังหวัดอ่างทอง คือ CHRIT model ผู้วิจัยได้อ้างอิงจากองค์ประกอบของ การบริหารมุ่ง ผลสัมฤทธิ์ หรือ RBM (results based management) ซึ่งมีปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ (critical success factor-CSF) เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาการเลี้ยง ปลาในบ่อดินให้เป็นไปในทิศทางมาตรฐานสากล เป็นรูปแบบที่มุ่งเน้นการปฏิบัติงานเป็นหลักและมีการ วัดผล อันจะส่งผลในทิศทางที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับพรณี (2543) และ พสุ (2549) มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ปัจจัยหลักแห่ง ความสำเร็จคือ ปัจจัยที่สำคัญยิ่งที่ต้องทำให้มีหรือให้ เกิดขึ้นเพื่อให้บรรลุความสำเร็จตามวิสัยทัศน์ เป็นกระบวนการดำเนินงานการบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ หรือ RBM

สรุป

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมด จำนวน 300 คน เป็นเพศหญิง จำนวน 166 ราย คิดเป็นร้อยละ 55.3 มีอายุ 43-51 ปี จำนวน 122 ราย คิดเป็นร้อยละ 40.7 มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 213 ราย คิดเป็นร้อยละ 71.0 โดยส่วนใหญ่มี สถานภาพสมรสและอยู่ด้วยกันจำนวน 217 ราย คิดเป็นร้อยละ 72.3 มีประสบการณ์การเลี้ยงปลา 4-8 ปี จำนวน 112 คนคิดเป็นร้อยละ 37.3 ที่ประสบความสำเร็จ ในจังหวัดอ่างทอง อยู่ในระดับมาก

ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลให้ประสบความสำเร็จ

ปัจจัยที่ส่งผลให้ประสบความสำเร็จตามเกณฑ์มาตรฐานกรมประมง (GAP) ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านการดูแลสุขภาพสัตว์น้ำพบว่าอยู่ในระดับมาก 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสถานที่ ด้านการจัดการทั่วไป ด้านปัจจัยการผลิต ด้านการดูแลสุขภาพสัตว์น้ำ ด้านสุขลักษณะฟาร์มเลี้ยงสัตว์น้ำอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการเก็บเกี่ยวการขนส่ง และด้านการเก็บข้อมูลความสำเร็จเกณฑ์มาตรฐานการประมงสัตว์น้ำจืดภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความคิดริเริ่ม ด้านการบริหารจัดการฟาร์ม ด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่ม ด้านความมั่นคง และฐานะทางเศรษฐกิจ และด้านสาธารณประโยชน์และการอนุรักษ์

ส่วนที่ 3 การทดสอบสมมติฐาน

1) ข้อมูลส่วนบุคคลของเกษตรกรที่เลี้ยงปลาในบ่อดิน ในจังหวัดอ่างทองแตกต่างกันส่งผลต่อองค์ประกอบความสำเร็จตามมาตรฐาน (GAP) กรมประมง จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีข้อมูลส่วนบุคคลที่ต่างกันมีระดับทัศนคติต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเกษตรกรที่เลี้ยงปลาในบ่อดินทั้ง 7 ด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2) ข้อมูลส่วนบุคคลและการปฏิบัติของเกษตรกรที่เลี้ยงปลาในบ่อดินในจังหวัดอ่างทองแตกต่างกันส่งผลต่อองค์ประกอบความสำเร็จตามมาตรฐาน (GAP) กรมประมง ส่งผลต่อเกณฑ์การ

ประกวดเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีข้อมูลส่วนบุคคลที่ต่างกันมีระดับทัศนคติต่อองค์ประกอบความสำเร็จตามเกณฑ์การประกวดเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติแตกต่างกันทั้ง 5 ด้าน และแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเกษตรกรที่เลี้ยงปลาในบ่อดินเมื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์กับองค์ประกอบความสำเร็จตามมาตรฐาน (GAP) กรมประมง และเกณฑ์การประกวดเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ จากผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเกษตรกรที่เลี้ยงปลาในบ่อดินมีความสัมพันธ์ทางบวกหรือทางเดียวกันกับองค์ประกอบความสำเร็จตามมาตรฐาน (GAP) กรมประมง และเกณฑ์การประกวดเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

4) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามเกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและองค์ประกอบที่มีคุณภาพของการเลี้ยงปลาในบ่อดินของจังหวัดอ่างทอง ในทัศนคติและการปฏิบัติของเกษตรกรที่มีมาตรฐาน (GAP) กรมประมง และเกณฑ์การประกวดเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด พร้อมทั้งผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จากผู้รู้ (guru) แล้วนำมาสนทนากลุ่ม (focus group) ได้ผลสรุปแล้วผู้วิจัยจึงนำมาสร้างรูปแบบการจัดการความรู้การเลี้ยงปลาในบ่อดินที่ประสบความสำเร็จในจังหวัดอ่างทองตามรูปแบบ CHRIT model ได้แก่

C ย่อมาจาก chooses (การคัดเลือกปัจจัยการผลิต) คือ การจัดการด้านการเลี้ยงปลาในบ่อดิน โดยใช้ความรู้ ความสามารถ สร้างกระบวนการคิด แก้ไขปัญหาเป็นปัจจัยพื้นฐานด้านการผลิต มาปรับใช้ในการจัดตั้งฟาร์ม เป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเลือกปัจจัยการผลิตที่ได้มาตรฐาน ปลอดภัยจากการปนเปื้อนของยาและสารต้องห้าม วัตถุดิบที่ใช้ในการประกอบการผลิตอาหารสัตว์น้ำที่ประหยัดและมีคุณค่า

H ย่อมาจาก handle (การจัดการฟาร์ม) คือ การพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถการบริหารจัดการฟาร์ม ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญ เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในบ่อดินที่ประสบความสำเร็จ มีความรู้จากการจัดการฟาร์มที่ดีและการเพิ่มมูลค่าผลผลิตตามมาตรฐาน (GAP) โดยบริหารการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด (แผนการผลิตและการตลาด) ใช้เทคโนโลยีในการปรับปรุงการผลิต ตลอดจนกำหนดขอบเขตงานให้เหมาะสมที่สามารถติดตามและประเมินผลเพื่อพัฒนาศักยภาพของการจัดการฟาร์มได้อย่างต่อเนื่อง

R ย่อมาจาก relation (ความสัมพันธ์กับชุมชน) คือ การถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นระบบเครือข่ายด้านการประมง ปรับกระบวนการคิดเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาการเลี้ยงปลา สร้างแนวคิดใหม่ในการสนับสนุนกลุ่ม พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพให้มีการเรียนรู้ตลอดเวลาโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกให้เกิดประโยชน์สูงสุด และนำมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ และนำกลับไปปฏิบัติได้ พร้อมทั้งสนับสนุนชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง

I ย่อมาจาก idea (ความคิดริเริ่มสู่นวัตกรรม) คือ การได้ใช้กระบวนการความคิดที่สามารถคิดแก้ปัญหา ริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ กรอบกับความคิดที่มีความละเอียดลออสามารถที่จะเพิ่มเติม ตกแต่งความคิดจากประสบการณ์ผสมผสานกับความรู้ใหม่ที่ได้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระตุ้นให้เกิดการสร้างนวัตกรรม การจัดการแก้ปัญหาของเกษตรกรโดยการนำเทคโนโลยีชีวภาพมาใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

T ย่อมาจาก tacit knowledge (ความรู้เกษตรกร) คือ การใช้ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ฝังอยู่ในตัวเกษตรกร เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์ หรือสัญชาตญาณของเกษตรกรแต่ละบุคคลในการทำ ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้

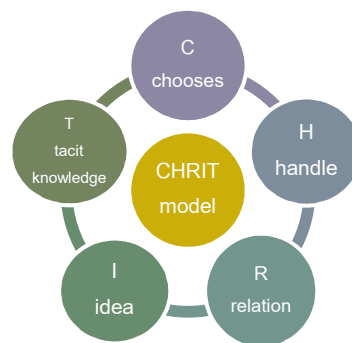

Figure 2 Successful CHRIT model.

คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตและขอขอบพระคุณ นายสมยศ สุขเจริญ ผศ.เฟื่องฟ้า บุญนอม และ ดร.สุวัชชัย กมลสันติโรจน์ ผู้เชี่ยวชาญที่กรุณา ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม และให้คำแนะนำในการทำวิจัย และขอขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกและผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในการเก็บ ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี และผู้มีส่วนสนับสนุน ที่ได้กล่าวนามไว้ ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรมประมง, ศูนย์สารสนเทศ 2550. สถิติการประมงแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2548. เอกสารฉบับที่ 6/2550. ศูนย์สารสนเทศ, กรมประมง.
- ชวนพิศ ลิทธิมังค์, พรประภา จิงแยมปิ่น และแสงเดือน สุขเขียว. 2555. คู่มือการจัดการองค์ความรู้: การคัดเลือกเกษตรกรดีเด่น. สถาบันเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติส่วนเศรษฐกิจการประมงสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีการประมง กรมประมง, กรุงเทพฯ.
- พลู เดชะรินทร์. 2550. ระบบ PDCA ในการบริหารกลยุทธ์ (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: <http://boonlertqa.blogspot.com> (26 มิถุนายน 2555).
- พัชรารมณีย์ เยาวสุต. 2551. ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการเลี้ยงปลาน้ำจืดตามมาตรฐานขั้นปลอดภัยของเกษตรกรอำเภอสนทรายจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. 2552. ประกาศมาตรฐานสินค้าเกษตรเรื่องการปฏิบัติทางประมงที่ดีสำหรับการเลี้ยงปลานิล (มกษ. 7405-2547) มาตรฐานสินค้าเกษตร. มกษ. 7417-2552. การปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงสัตว์น้ำจืด. สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.
- สุพรรณิ ไพรัชเวทย์. 2543. ต้องสอนให้เกิดจิตสำนึกใหม่. เอกสารประกอบการบรรยายการบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์. สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, กรุงเทพฯ.